

STANISŁAW KOT

 <https://orcid.org/0000-0002-1169-2167>

Krystyna Samsonowska

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Stanisław Kot urodził się 22 października 1885 roku w Rudzie koło Ropczyc. Pochodził z rodziny chłopskiej (jego ojciec Marcin był działaczem ludowym i wieloletnim sołtysiem we wsi Ruda). Najpierw uczęszczał do dwuklasowej szkoły w Czarnej (od 1893 r.), a następnie do szkoły miejskiej w Sędziszowie Małopolskim. W wieku 11 lat rozpoczął naukę w I Gimnazjum w Rzeszowie, w 1904 roku zdał maturę. Utrzymywał się wówczas z korepetycji. Udzielał ich młodszym kolegom pochodzącym z różnych środowisk. W ostatnich latach nauki w Rzeszowie dołączył do młodzieży sympatyzującej z ideami socjalistycznymi i związał się z organizacją Promieniści, w której szybko zyskał pozycję jednego z czołowych działaczy.

Jesienią 1904 roku rozpoczął studia z zakresu filologii klasycznej i polonistyki na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu imienia Franciszka I we Lwowie. Jego mistrzami w okresie lwowskim byli historycy literatury Wilhelm Bruchnalski i Józef Kallenbach, historyk Ludwik Finkiel oraz Bolesław Mańkowski prowadzący seminarium pedagogiczne. Na seminarium u B. Mańkowskiego S. Kot przedstawił pierwsze wyniki swoich prac badawczych w referacie „Andrzej Frycz z Modrzewa o wychowaniu i szkole” (referat został opublikowany w 1910 r. we Lwowie przez Towarzystwo Nauczycieli Szkół Wyższych). Jako student kontynuował działalność w środowisku socjalistów. W latach 1905–1908 redagował pismo „Promień”, został przewodniczącym Towarzystwa Uniwersytetów Ludowych imienia Adama Mickiewicza we Lwowie oraz prowadził agitację dla Polskiej Partii Socjalno-Demokratycznej.

W 1909 roku uzyskał doktorat na podstawie pracy „Wpływ teorii politycznych starożytności klasycznej na idee polityczne Polski w wieku XVI, a w szczególności na Andrzeja Frycza Modrzewskiego”. Rozprawa ta została opublikowana w Krakowie w 1911 roku („Rozprawy AU Wydziału Historyczno-Filozoficznego”, 1911, s. 231–323). Po uzyskaniu absolutorium podjął pracę jako zastępca nauczyciela w V Gimnazjum we Lwowie. Pod koniec 1910 roku S. Kot przeprowadził się do Krakowa, gdzie został nauczycielem w IV Gimnazjum Realnym, a jednocześnie – zwiąawszy się z Akademią Umiejętności – prowadził intensywne kwerendy w krakowskich archiwach, szczególnie w Archiwum Kurii Metropolitarnej. Wynikiem

tych badań była ważna praca zatytułowana *Szkolnictwo parafialne w Małopolsce XVI–XVIII w.* (Lwów 1912). W 1912 roku uzyskał stypendium fundacji Wiktora Osławskiego, przyznane mu przez akademię na studia zagraniczne, dzięki czemu przez dwa lata mógł prowadzić kwerendy we Francji, w Belgii, Holandii, Niemczech i Szwajcarii. Zbadał wówczas zasoby archiwów i bibliotek w 40 miastach oraz zgromadził cenne materiały dotyczące kultury umysłowej Polski w czasach nowożytnych. Do kontynuowania badań mógł powrócić dopiero po zakończeniu działań wojennych.

Po wybuchu I wojny światowej S. Kot włączył się w działalność powołanego w sierpniu 1914 roku w Krakowie Naczelnego Komitetu Narodowego i przez całą wojnę kierował Biurem Prasowym Departamentu Wojskowego. Na stanowisko to powołany został przez Władysława Sikorskiego. Założył wówczas i redagował tygodnik „Wiadomości Polskie”. Dzięki staraniom S. Kota wydawano kilka gazet, między innymi „Gazetę Radomską”, „Gazetę Polską” ukazującą się w Dąbrowie Górniczej oraz „Dziennik Narodowy” wychodzący w Piotrkowie. Drukował również popularne ilustrowane wydawnictwa propagujące walki Legionów Polskich. Po rozwiązaniu się NKN w 1917 roku wspólnie z Janem Dąbrowskim (późniejszym prof. UJ i PAN) redagował czasopismo polityczne „Przyszłość”. Jego talenty publicystyczne, energia, umiejętność pozyskania współpracowników i współpracowniczek odegrały znaczącą rolę w popularyzowaniu idei Legionów i walki o niepodległość Polski u boku Austro-Węgier. Lata wojny i jego zaangażowanie były ważnym doświadczeniem. Poznał wówczas kręgi polskiej inteligencji i zawarł liczne znajomości. Na krótko przed zakończeniem działań zbrojnych, w październiku 1918 roku, rozpoczął starania o uzyskanie habilitacji na Wydziale Filozoficznym UJ, licząc na uzyskanie katedry na Uniwersytecie Lwowskim lub Uniwersytecie Poznańskim. Podstawą miała być rękopiśmienna rozprawa o Andrzejcu Fryczu Modrzewskim. Dopiero pod koniec 1919 roku uruchomiono procedury habilitacyjne.

W 1919 roku (który był okresem oczekiwania na habilitację) Kot wydał ważną pracę *Rzeczpospolita Polska w literaturze politycznej Zachodu*. Z jego inicjatywy i pod jego naukową redakcją rozpoczęto publikowanie bardzo ważnej, ukazującej się do dziś serii wydawniczej Biblioteka Narodowa (seria I – klasyków polskich; seria II – klasyków obcych). Każde wydane dzieło było poprzedzone wstępem i opatrzone naukowym komentarzem. Seria ta zyskała poparcie wielu wybitnych uczonych, którzy współpracowali z Kotem. Naukowiec założył również Krakowską Spółkę Wydawniczą i pozyskał dla tego wydawnictwa udziałowców i współpracowników. Chciał, by nowo utworzona spółka miała rangę poważnego i prestiżowego wydawnictwa, dbał o odpowiedni dobór utworów i autorów. Sam kierował działem wydawnictwa z zakresu humanistyki. W 1919 roku S. Kot został powołany na stanowisko sekretarza założonej przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Komisji do Badania Dziejów Wychowania i Szkolnictwa w Polsce. Funkcję tę pełnił przez 10 lat.

Pod koniec 1919 roku Rada Wydziału Filozoficznego UJ rozpatrzyła pozytywnie jego podanie o habilitację. Równocześnie część jej członków zażądała, by S. Kot odciął się i wyraził żal za poparcie i zaangażowanie w ideę walki o niepodległość

Polski u boku Austro-Węgier w czasie wojny. Jak podaje J. Dybiec, był to przejaw dezaprobaty profesorów „pasywistów” związanych Narodową Demokracją wobec profesorów „aktywistów”, do których należał S. Kot. Uczony stanowczo i z godnością odmówił. Ostatecznie w lutym 1920 roku uzyskał habilitację, a 4 maja tegoż roku został mianowany profesorem w UJ i objął nowo utworzoną Katedrę Historii Kultury.

Okres pracy na uniwersytecie w latach 1920–1933 był najbardziej twórczy w życiu S. Kota – wydał wtedy najwięcej prac naukowo-badawczych. W 1921 roku został członkiem korespondentem PAU. W 1921 roku dzięki niemu ukazał się pierwszy numer czasopisma „Reformacja w Polsce”. Ta inicjatywa wydawnicza wiązała się z inną sferą zainteresowań naukowych S. Kota, mianowicie z dziejami reformacji i jej wpływem na kulturę polską. Stanowiła rezultat współpracy z Towarzystwem do Badań Dziejów Reformacji, które powstało w Warszawie dzięki polskim luteranom. W pierwszym roczniku opublikował artykuły *Pierwsza szkoła protestancka w Polsce. Z historii wpływów francuskich na kulturę polską* („Reformacja w Polsce” 1921, R. I, s. 15–34) oraz *Polacy w Bazylei za czasów Zygmunta Augusta. U źródeł polskiej myśli krytycznej w XVI w.* („Reformacja w Polsce” 1921, R. I, s. 105–133). W następnych rocznikach poza tekstami z zakresu historii reformacji zamieszczał również recenzje ważnych wydawnictw ukazujących się w europejskich ośrodkach naukowych.

Z okazji 150. rocznicy powołania Komisji Edukacji Narodowej, przypadającej na rok 1923, S. Kot przygotował i ogłosił stosunkowo niewielką rozprawę (ok. 50 stron) *Komisja Edukacji Narodowej 1773–1794* (Kraków 1923), uznawaną za pierwszą nowoczesną monografię tej ważnej instytucji. Prócz tego ukazały się *Adama Czartoryskiego i Ignacego Potockiego projekty urządzenia wychowania publicznego* (w: *Epoka Wielkiej Reformy*, Lwów 1923, s. 206–226) i 40-stronicowa praca *Reforma Szkolna Stanisława Konarskiego* (Kraków 1923). Poza wydawnictwami rocznikowymi S. Kot ogłosił ważne i gruntowne studium pod tytułem *Andrzej Frycz Modrzewski. Studium z dziejów kultury polskiej w XVI* (Kraków 1923), które stanowiło kontynuację jego badań, a zarazem wnikliwą analizę wszystkich dzieł Modrzewskiego i ich europejskiej recepcji.

Kolejny rok działalności naukowej zaowocował publikacją dwutomowego opracowania liczącego ponad 660 stron, zatytułowanego *Historia wychowania. Zarys podręcznikowy* (Kraków 1924). Był to pierwszy w Polsce nowoczesny podręcznik do tego przedmiotu, prezentujący myśl pedagogiczną i edukacyjną na tle dokonujących się przemian cywilizacyjnych. Autor ukazywał, co nowego, oryginalnego i twórczego przynosiły kolejne epoki.

W 1924 roku S. Kot został mianowany profesorem zwyczajnym. Prowadzone przez uczonego seminarium z historii kultury przyciągnęło wielu zdolnych studentów. Wśród uczestników znalazły się osoby o różnych zainteresowaniach naukowych i różnych światopoglądach. Słuchaczami byli między innymi: Henryk Barycz, Stanisław Bodniak, Józef Feldman, Stanisław Szczotka, Marek Wajsbłum, Wiktor Weintraub, Alodia Kawecka-Gryczowa, Stanisław Tync, Stanisław Bednarski, Maria Czapska, Jerzy Turowicz, Wanda Wasilewska, a także studenci Uniwersytetu Warszawskiego Bogdan Suchodolski i Tadeusz Mikulski oraz William John Rose. Wśród

uczestników seminarium z historii wychowania warto wymienić Jana Hulewicza i Stanisława Skrzyszewskiego.

W 1925 roku uczony opublikował dwa ważne wydawnictwa źródłowe: *Kazania sejmowe Piotra Skargi* (BN) oraz poprzedzone wstępem *Ustawy szkolne Stanisława Konarskiego* (Biblioteka Polskich Pisarzy Pedagogicznych).

W 1928 roku S. Kot został członkiem czynnym PAU. Nominacja ta była docenieniem dorobku naukowego uczonego, jego działalności organizacyjnej i wydawniczej oraz wieloletniej współpracy z PAU. W następnym roku – w uznaniu zasług dla rozwoju nauki, a w szczególności „uwypuklania powiązań naukowych i przenikania się kultur państw i narodów europejskich” (zwłaszcza w okresie odrodzenia) – S. Kot został członkiem Królewskiego Czeskiego Towarzystwa Naukowego w Pradze.

W 1928 roku aktywnie włączył się (obok profesorów Władysława Konopczyńskiego i Stanisława Kutrzeby) w wypracowanie koncepcji, a następnie w przygotowanie niezwykle ważnego wydawnictwa – *Polskiego Słownika Biograficznego* (wydawanego od 1935 r.). Był jego współorganizatorem i członkiem komitetu redakcyjnego. Po długiej dyskusji w środowisku historyków krakowskich i lwowskich w PSB przyjęto układ haseł i sposób ich opracowania redakcyjnego według pomysłu S. Kota. Dzięki jego staraniom Kraków, a nie Lwów został wybrany na siedzibę redakcji i miejsce wydawania słownika. W tym czasie opracował i opublikował *Źródła do historii wychowania (Wybór)* (cz. 1, Warszawa 1929; cz. 2, Warszawa 1930), które były uzupełnieniem ogłoszonego wcześniej podręcznika do historii wychowania.

Z okazji 400-lecia urodzin Jana Kochanowskiego, przypadającego na rok 1930, S. Kot zorganizował dużą konferencję, zapraszając do udziału licznych uczonych z Polski i zagranicy. Referaty przedstawione podczas obrad zostały następnie wydane w dwu tomach: *Pamiętnik zjazdu* i *Kultura staropolska* (Kraków 1931 i 1932). Kolejne ważne prace poświęcone reformacji – *Ideologia polityczna i społeczna Braci Polskich zwanych Arianami* oraz *Szymon Budny. O urzędzie miecza używającym* – ogłosił w 1932 roku w Warszawie.

Intensywnie pracował naukowo przez blisko 10 lat. W tym czasie wycofał się z polityki, ale utrzymywał bliskie relacje z Władysławem Sikorskim. W czerwcu 1929 roku zdecydował się poprzeć powstanie Centrolewu i uczestniczyć jako gość w Kongresie Obrony Prawa i Wolności Ludu. Po tych wydarzeniach włączył się aktywnie w działalność opozycyjną wobec rządów sanacji, między innymi był jednym z inicjatorów listu profesorów UJ w obronie więźniów brzeskich.

W początkach lat 30. S. Kot wraz z wieloma polskimi uczonymi zaprotestował przeciwko ograniczaniu autonomii wyższych uczelni przez ówczesnego ministra wyznań religijnych i oświecenia publicznego Janusza Jędrzejewicza. Wraz z 30 profesorami wydał księgę pod tytułem *W obronie wolności szkół akademickich* (Kraków 1933). Czynne zaangażowanie S. Kota w działalność opozycyjną i krytyka reformy J. Jędrzejewicza spowodowały, że MWRiOP w 1933 roku podjęło decyzję o likwidacji jego Katedry Historii Kultury na UJ. Formalnie w wieku 48 lat został emerytem. Na uniwersytecie pozwolono mu prowadzić tylko seminarium.

Po usunięciu z uczelni S. Kot zaangażował się aktywnie w działalność polityczną, ograniczając tym samym pracę naukową. Od 1935 roku należał do Stronnictwa

Ludowego, wszedł w skład Rady Naczelnej SL, a rok później – Naczelnego Komitetu Wykonawczego SL. Jako zdeklarowany przeciwnik sanacji poparł Wincentego Witosa i zaangażował się w działalność Frontu Morges. Pod koniec sierpnia 1937 roku został na krótko aresztowany za udział w protestach chłopskich.

Po 1934 roku znacznie ograniczył pracę naukową, utrzymywał jednak kontakty z ośrodkami naukowymi w Europie. W 1935 roku poprowadził cykl wykładów w Collège de France. Publikował głównie na łamach „Reformacji w Polsce” oraz biogramy w PSB. Konflikt z sanacyjnymi władzami spowodował, że minister Józef Beck odmówił mu paszportu na wyjazd z wykładami do Holandii w 1938 roku. Uczony otrzymał wówczas zaproszenie od pięciu holenderskich uniwersytetów.

Po wybuchu II wojny światowej S. Kot przebywał we Lwowie, a stamtąd wyjechał najpierw do Rumunii, następnie na Węgry, później zaś do Francji, gdzie pod koniec 1939 roku został powołany przez W. Sikorskiego na stanowisko ministra bez teki (7 grudnia 1939–9 października 1940). Pomagał ludziom kultury, którzy znaleźli się na emigracji i często byli pozbawieni środków do życia. Umożliwił wydawanie tygodnika „Wiadomości Polskie” pod redakcją Mieczysława Grydzewskiego. Periodek miał stanowić kontynuację „Wiadomości Literackich” wydawanych w kraju, ale w rzeczywistości stał się pismem politycznym. S. Kot podjął też starania o uwolnienie profesorów krakowskich aresztowanych 6 listopada 1939 roku, zabiegając o pomoc państw neutralnych i środowiska naukowe z Europy.

Po przeniesieniu rządu RP do Wielkiej Brytanii w połowie 1940 roku S. Kot został ministrem spraw wewnętrznych (10 października 1940–28 sierpnia 1941). Kontynuował niesienie pomocy ludziom polskiej kultury, utworzył Fundusz Kultury Narodowej, do prowadzenia którego (jeszcze w okresie francuskim) sprowadził z Krakowa docenta UJ Jana Hulewicza. Ze środków funduszu wspomagano wielu ludzi nauki, nie tylko na emigracji, lecz także w okupowanym kraju (dzięki konspiracyjnemu Stronnictwu Ludowemu).

W 1941 roku S. Kot otrzymał doktorat *honoris causa* Uniwersytetu w Oxfordzie. Wówczas w tym ośrodku ogłosił drukiem cykl wykładów o polskiej nauce, zatytułowany *Five Centuries of Polish Learning* (Oxford 1941). Ta licząca około 50 stron publikacja była kilkakrotnie wydawana (m.in. w Indiach, Chinach – również w tłumaczeniu na chiński). Wyszła też w polskim przekładzie J. Hulewicza w Londynie w 1944 roku pod tytułem *Pięć wieków polskiej nauki*.

Objąwszy ambasadę rządu RP w ZSRR (29 września 1941–13 lipca 1943) z siedzibą najpierw w Moskwie, a następnie w Kujbyszewie, S. Kot poświęcił wiele sił i starań, by uwolnić polskich obywateli – zesłańców lub więźniów. Zgromadził też wokół ambasady licznych twórców i naukowców, starając się dla nich o posady w dyplomacji lub administracji. Pisarzom, publicystom i poetom umożliwił wydawanie periodyku „Polska. Tygodnik Polaków w ZSRR”. Naczelnym redaktorem „Polski” do lipca 1942 roku był Ksawery Pruszyński, a po jego wyjeździe razem z ambasadorem – Teodor Parnicki. Ponadto do grona publicystów należeli między innymi Bernard Singer, Wiktor Weintraub (były uczeń S. Kota, który prowadził dział *Skarbnica literatury polskiej*) i Władysław Broniewski.

Po opuszczeniu ZSRR S. Kot przez blisko rok przebywał na Bliskim Wschodzie. Pełniąc funkcję ministra stanu, koordynował działalność w zakresie informacji i propagandy, zaangażował się również w działalność oświatowo-kulturalną skierowaną do przebywających tam dziesiątków tysięcy Polaków. W Jerozolimie zorganizował rządową agendę Centrum Informacji na Wschodzie, powierzając jego kierownictwo swoim współpracownikom – doktorowi Janowi Tabaczyńskiemu i docentowi Kazimierzowi Grzybowskiemu. W ramach CIW uruchomiono Dział Wydawnictw, który przejął wychodzącą od 23 lipca 1941 roku w Jerozolimie „Gazetę Polską”, „Dziennik Informacyjny Polaków na Bliskim Wschodzie” oraz założony przez S. Kota dwutygodnik polityczno-literacki „W Drodze” (ukazywał się w Jerozolimie od 1 kwietnia 1943 do 31 marca 1946 r. i uważany był za najpoważniejsze pismo literackie poza krajem). Redaktorami byli W. Weintraub i W. Broniewski. Ponadto w okresie pobytu na Bliskim Wschodzie S. Kot zorganizował wydawnictwo Szkolna Biblioteczka na Wschodzie. Kierował nim doktor Łukasz Kurdybacha. Wydano blisko 100 pozycji polskiej literatury oraz przekłady klasyków literatury obcej. Po powrocie do Londynu, od 18 marca 1943 roku, objął tekę ministra informacji i dokumentacji w rządzie Stanisława Mikołajczyka.

Po zakończeniu wojny, w sierpniu 1945 roku, S. Kot powrócił do kraju i już 4 września został mianowany ambasadorem rządu RP w Rzymie. Funkcję tę pełnił przez dwa lata (do 11 października 1947 r.). Było to zadanie trudne, ponieważ z jednej strony władze komunistyczne źle patrzyły na jego pozycję w PSL (w tym czasie był on członkiem jego NKW, a od stycznia 1946 r. należał także do Rady Naczelnej PSL) i należały, by opuścił szeregi tej partii. Z drugiej strony spotykał się z wrogim nastawieniem polskiej emigracji (zwłaszcza żołnierzy gen. W. Andersa) niepodzielającej stanowiska S. Kota i PSL w kwestii współpracy z Polską Partią Robotniczą. Mimo tych napięć jako ambasador starał się utrzymywać dobre relacje z Włochami, a także popularyzować polską kulturę. Przykładowo w 1947 roku w Rzymie prowadził cykl wykładów „O kulturze polskiej”, a na forum Stowarzyszenia Włosko-Polskiego imienia Francesco Nullo miał wykład „Wenecja w oczach Polaków na przestrzeni dziejów”, opublikowany później w formie broszury. Włoskie środowiska naukowe doceniały jego działalność naukową i po utracie stanowiska ambasadora w 1948 roku Accademia dei Lincei powołała go w poczet swoich członków. Został również zaproszony przez Instytut Boloński. Na jego posiedzeniu naukowym poprowadził wykład „Wiekowe związki Polski z Bolonią”, wydany w 1949 roku w ramach prac Instytutu dla Dziejów Uniwersytetu Bolońskiego.

Po opuszczeniu Ambasady RP w Rzymie S. Kot nie powrócił do kraju. Przeniósł się do Paryża, a następnie do Londynu, gdzie pozostał do końca życia. Kontynuował działalność w PSL, pełniąc w nim ważne funkcje: już w kwietniu 1949 roku wszedł do RN tego ugrupowania, a następnie został delegatem NKW na Europę Zachodnią. W 1952 roku został prezesem Rady Europejskiej PSL, z ramienia której uczestniczył w posiedzeniach Międzynarodowej Unii Chłopskiej (tzw. Zielonej Międzynarodówki). W 1955 roku wybrano go na przewodniczącego RN PSL. Funkcję tę pełnił przez osiem lat. Jednocześnie był członkiem Polskiego Narodowego Komitetu Demokratycznego.

S. Kot próbował łączyć działalność polityczną i naukową. Prowadził badania, korzystając z zasobów brytyjskich archiwów i bibliotek. Analiza zgromadzonych wcześniej materiałów oraz nowe badania zaowocowały artykułami publikowanymi w zagranicznych cenionych wydawnictwach. Warto wymienić: *Basel und Polen XV–XVII Jh* („Schweizerische Zeitschrift für Geschichte” 1950, H. I); *Promieniowanie Strasburga na Polskę w dobie humanizmu* („Revue des Études Slaves” 1951, t. XXVII); *Polen in Breda in de XVII-e eeuw* („Jaarboek en Registers van de Geschieden Oudheidkundige Kring van Stad en Land van Breda «De Oranjeboom»” 1954, t. VII).

W 1953 roku S. Kot uczestniczył w międzynarodowym kongresie poświęconym idei tolerancji religijnej w Genewie, zorganizowanym z okazji 400-lecia spalenia Michała Serweta. Poprowadzony wówczas na kongresie wykład pod tytułem „M. Serwet et S. Castellion. Martyrs et tolerance” został wydany w „Bibliothèque d’Humanisme et de Renaissance” (Genève 1954). W tym samym roku uczony otrzymał stypendium Fundacji Rockefellera. Wyjechał wówczas na dwa lata do USA. Zamierzał przygotować opracowanie dziejów reformacji w Polsce i Wielkim Księstwie Litewskim, ale ten wielokrotnie podejmowany projekt nie został zrealizowany.

W 1955 roku po powrocie ze Stanów Zjednoczonych S. Kot wziął udział w Międzynarodowym Kongresie Nauk Historycznych w Rzymie, podczas którego wystąpił z odczytem „Idea Kościoła u heterodoksów w XVI–XVII wieku”. W tym roku ukazały się jego *Listy z Rosji do gen. Sikorskiego* (Londyn 1955). Owocami badań naukowych z zakresu dziejów reformacji w Polsce były wydane w Bostonie w 1957 roku prace *Socinianism in Poland* (Boston 1957) oraz kolejne artykuły, na przykład *Old International Insults and Praises* („Oxford Slavonic Papers” 1957), *Descriptio Gentium di poeti Polacchi seculo XVII* („Ricerche Slavistiche” 1958), *Die Reise eines Schweizers in Polen im 16 Jahrhundert* („Schweizerische Zeitschrift für Geschichte” 1958). W następnym roku ukazały się jego *Rozmowy z Kremlem* (Londyn 1959). W tym czasie Uniwersytet w Bazylei uhonorował polskiego uczonego doktoratem *honoris causa*.

Po wojnie w Polsce wydano tylko jedną pracę S. Kota. Było to obszerne studium *Geneza i tło historyczne „Biblii litewskiej” S.B. Chylińskiego*, wydrukowane w charakterze wstępu do *Nowego Testamentu* w Poznańskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk w 1958 roku (poza kolejnymi 5 i 6 wydaniem *Powrotu posła J. Niemcewicza* [wyd. 5, 1948; wyd. 6, 1950], które to opracował i opatrzył wstępem jeszcze przed wojną). W 1960 roku Instytut Literacki w Paryżu wydał ostatnią książkę S. Kota zatytułowaną *Jerzy Niemirycz. W 300-lecie ugody hadziackiej*. Problemy ze wzrokiem stały się przyczyną wycofania uczonego z działalności naukowej. W 1963 roku, ze względu na pogarszający się stan zdrowia, zrezygnował on również z działalności publicznej, między innymi z funkcji przewodniczącego RN PSL. W uznaniu zasług powierzono mu godność honorowego przewodniczącego tejże rady. W 1964 roku dostał wylewu i do końca życia nie odzyskał już pełni sił fizycznych i umysłowych. Zmarł 26 grudnia 1975 roku w Londynie. Pochowano go na North Sheen Cemetery w Londynie.

Bibliografia: H Barycz, *Stanisław Kot – życie i dzieło* [w:] S. Kot, *Polska Złotego Wieku a Europa. Studia i szkice*, Warszawa 1987, s. 5–88; J. Draus, *Oświata i nauka polska na Bli skim i Środkowym Wschodzie 1939–1950*, Lublin 1993; idem, *Stanisław Kot – historyk kultury i wychowania*, „Roczniki Nauk Społecznych” 1996, t. XXIV, z. 2, s. 335–355; J. Dybiec, *Stanisław Kot (1885–1975)* [w:] *Złota księga Wydziału Historycznego*, red. J. Dybiec, Kraków 2000, s. 259–270; J. Gmitruk, Z. Hemmerling, J. Salkowski, *W kraju i na emigracji. Materiały z londyńskiego archiwum ministra prof. Stanisława Kota (1939–1943)*, Warszawa 1989; Z. Pietrzyk, *Stanisław Kot – uczoney i polityk. Katalog wystawy z 1997 r. w Bibliotece Jagiellońskiej*, Kraków 1997; T.P. Rutkowski, *Stanisław Kot 1885–1975*, Warszawa 2000; T. Sulimirski, *Fundusz Kultury Narodowej 1939–1946. Nauka polska na obczyźnie 1939–1960*, t. III, Londyn 1967; J. Świeboda, *Dzieje I Gimnazjum w Rzeszowie w latach 1786–1918*, Rzeszów 1984; *Stanisław Kot – uczoney i polityk. Pokłosie sesji naukowej*, red. A. Fitowa, Kraków 2001; W. Weintraub, *O współczesnych i o sobie. Wspomnienia, sylwetki, szkice literackie*, Kraków 1994, s. 458–491; idem, *Stanisław Kot (1885–1975)*, „Kultura” 1976, nr 3, s. 108–136; E. Wilk, *Profesor Stanisław Kot. Życie i dzieło*, Londyn 1976.